

Технологія життєтворчих проектів на уроках української літератури

Оксана Мовчан,

учитель української мови і літератури

СЗШ №5 м. Дніпропетровська,

переможець обласного конкурсу

"Учитель року — 2012"

Інноваційний шлях розвитку суспільства, на який стала наша держава, можливо забезпечити, лише сформувавши покоління, які мислять і діють по-інноваційному. Звідси — значна увага до загального розвитку особистості, її самостійності у прийнятті рішень, комунікативних здібностей, культури мислення, розвитку соціальних навичок та активної життєтворчості, що допомагає дитині усвідомити, осмислити та досягнути життєву проблему, побудувати власну траєкторію життя.

Відшукуючи шляхи практичної реалізації вищезазначених завдань, дійшла висновку, що метод проектів передбачає принципово іншу філософію побудови освітнього процесу — через доцільну діяльність учня, яка ґрунтується на його особистих інтересах, прагненнях та навчальних цілях. Зацікавило, що в основу методу покладено ідею спрямованості навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат, який отримуємо в процесі вирішення тієї чи іншої практично чи теоретично значущої проблеми. Переконалася, що досвід діяльності стає безцінним надбанням учня, поєднуючи в собі знання та вміння, компетенції та цінності. Тому з великим зацікавленням реалізую тему "Технологія життєтворчих проектів на уроках української літератури".

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес на уроках української літератури з використанням інноваційних методик, технологій життєтворчості.

Предмет дослідження: технології створення життєтворчих проектів у процесі вивчення української літератури.

Мета дослідження: сприяти створенню умов для зростання активної творчої особистості, озброюючи учнів практичними навичками пошукової і дослідницької діяльності у парах, групах, індивідуально на уроках української літератури.

Гіпотеза дослідження: ефективність розвитку компетентної особистості досягається за умови доцільного використання педагогіки життєтворчості та проектної діяльності.

Уперше метод проектів з'явився у США на початку ХХ ст. як "метод проблем". Він розвивався у педагогічних поглядах Джона Дьюї, девізом якого стала спроба допомогти учням розвинути свої здібності завдяки співпраці над певною проблемою за умови колективного пошуку й створення проекту. Одному із послідовників Дж. Дьюї — професору В. Х. Кіппатрику — вдалося вдосконалити систему роботи над проектами, теоретично обґрунтувати метод, виходячи з принципу: "виховання є життя, а не підготовка до

життя". Подальшого розвитку ідея проектного навчання набула в роботах Коллінгса, який запропонував використовувати в якості шкільної діяльності досвід дітей; ним створена власна класифікація проектів.

Вітчизняні вчені Л. Варзацька, Л. Кратасюк розробили практичні поради щодо організації проектної діяльності учнів на уроках української мови, а Г. Токмань вважає проектування сучасною навчальною технологією викладання української літератури. Детальні методичні рекомендації з впровадження методу проектів у навчально-виховному процесі середньої школи надали О. Онопрієнко, П. Кендзьор, С. Коршок, Г. Бойко, які обґрунтовують позицію, що в процесі розробки нових підручників необхідно враховувати використання вчителями-словесниками методу проектів. А І. Г. Єрмаков наголошує на проектному підході до навчання у школі життєвої компетентності.

Опрацювавши теоретичні відомості про метод проектів як педагогічну технологію, про сутність педагогіки життєтворчості, про життєву компетентність як здатність особистості до життя, про поняття "життєвий проект", дійшла висновку, що необхідно розробити матеріал для практичного впровадження життєтворчих проектів на уроках української літератури.

Спочатку я проаналізувала навчальні програми з української літератури, визначила теми щодо впровадження життєтворчих проектів на уроках у 5—11 класах, запропонувала творчі назви проектів, визначила мету. Наприклад, у 5 класі до теми "Світ фантазії і мудрості" — проект "Казка вчить, як на світі жити", у 6 класі до теми "Я і світ" — "Життя кожної людини — це шлях до самого себе", у 7 класі до теми "Ти знаєш, що ти — людина" — "Уроки життя і людської долі". На допомогу школярам розробила алгоритм учнівської групової та колективної діяльності: спочатку обговорюємо тему, розподіляємо функціональні обов'язки, визначаємо шляхи здійснення дослідження, виконуємо заплановану роботу, готуємо презентацію та публічний захист.

Працюючи у проекті, учень відчуває, що вся система роботи орієнтована на нього і його особистість, тому його діяльність будується на особистому досвіді, інтересах і уподобаннях. Виходячи з тези, що метод проектів є особистісно зорієнтованою педагогічною технологією, пропоную модель, яка демонструє логічний, умотивований зв'язок між етапами методу проектів та етапами особистісно зорієнтованого уроку.

Готуючи учнів до проектної діяльності, розкриваю позитивні сторони технології та проблеми, з якими доведеться зіткнутися школярам, тим більше, що виконання проекту виходить за рамки уроку.

Наступним етапом діяльності стало календарно-тематичне планування уроків за методикою проектування з поетапним розподілом завдань як для дітей, так і для вчителя. Це дало можливість передбачити очікувані результати, що значно полегшило роботу в проекті. У додатку до досвіду подано впровадження етапів роботи над проектом "Дванадцять місяців". А цикл уроків до теми "Б. Харчук. "Планетник"" дає можливість побачити, як підготовка до захисту проекту реалізується у структурі попередніх уроків.

Вважаю, що проектні технології забезпечують формування й розвиток інноваційної особистості, створюють умови, за яких учні можуть виявляти пізнавальну активність і мають бажання реально користуватися набутими знаннями. Тому великого значення надаю глибокій мотивації: "У чому ж учень зможе побачити особисту вигоду? Що він отримає від такої діяльності?"

Зміст проекту базується не на вивченні навчальних тем, готових текстів, а на обговоренні актуальних проблем, цікавих власне учню. Важливим також є той факт, що учні працюють у різних режимах, тобто самостійно, в парах, у групах. Групи дуже часто змінюють свій склад залежно від інтересів дітей. Під час використання традиційної форми проведення занять менш підготовлені учні мовчать. У роботі над проектом кожен учень робить свій внесок у його реалізацію залежно від знань і особистих інтересів.

Найефективнішим етапом роботи вважаю презентацію проекту. Це свято: для дітей, коли вони представляють себе, групу, свій матеріал; для вчителя, коли він бачить результати діяльності дітей, їх духовне зростання та успіх. Форми презентації вибираємо різні. Це і випуск буклетів, фотомонтажів, стіннівок, посібників; створення відеофільмів; організація конференцій; підготовка театралізованих видовищ. Все це забезпечує розвиток емоційної сфери особистості. Крім того, весь матеріал є своєрідним навчальним посібником. Таким чином, створені учнями презентації до біографій письменників можуть слугувати електронними міні-посібниками для інших класів. Учні 6 класу, які працювали над проектом "Без минулого немає майбутнього", випустили буклети про Івана Сірка, київських князів. Цікавим для дітей є і рольовий проект, де кінцеве представлення — театралізоване дійство. Так, учні 9-х класів змогли передбачити вихід з любовного трикутника Возний-Наталка-Петро. На жаль, одвічна проблема: бідний і коханий чи багатий нелюб. Разом з І. Котляревським та його героями учні роблять свій правильний вибір. Сподіваюсь, що це допоможе і в дорослому житті.

У роботі над проектом використовую різноманітні методи самостійної пізнавальної діяльності учнів, але метод пошуку інформації, дослідницький, посідає центральне місце.

Створення і захист проектів "Казка вчить, як на світі жити", "Уроки життя і людської долі", "Таємниця живучості "Наталки Полтавки"" вже дали високі результати у досягненні поставлених цілей і завдань даного

дослідження. Так, у 9 класі, який працював за проектною методикою, результати тематичного оцінювання засвідчили перспективність такої роботи: високий рівень продемонстрували 32% учнів, а в класі, що навчався за традиційною методикою, — 17%. Достатній рівень показали 47% учнів (за традиційною — 33%), відповідно середній рівень — 21% (57%).

Паралельно з навчальною діяльністю використовую проектні технології і у виховній роботі. Мета та завдання проекту з виховної роботи збігаються та сприяють не тільки розвитку певних навичок, а й розширенню кругозору учнів, розвитку навичок спілкування, взаємодії в колективі. Так, учні 6 класу готували проект "Дванадцять місяців". У результаті дослідження вони зібрили цікавий матеріал про календарно-обрядову поезію, свята та обряди, пов'язані з народними піснями. Для прикладу можна навести свято Івана Купала, яке святкують у багатьох країнах, але найбільше схожі українські традиції з індійськими — це говорить про спільне походження. А група "Осінь" дослідила, що українці не співають календарно-обрядових пісень восени, тому вони досліджували колискові пісні. І знову новизна — учні довели, що пісні лікують. Кінцевим результатом роботи був випуск пісенників від кожної групи.

Вважаю, що застосування методу проектів у поєднанні з комп'ютерними технологіями дає певні результати. По-перше, це педагогічний ефект від залучення учнів до процесу набуття знань та їх логічне застосування і формування особистісних якостей. По-друге, це захист проекту та представлення кінцевого продукту. Досвід, набутий у роботі над проектом, сприяє життєвим досягненням учнів (особистому щастю, соціальному статусу, самореалізації).

Проаналізувавши результативність використання технології життєтворчих проектів у своїй педагогічній практиці, дійшла висновку, що така діяльність є величезним стимулом для пізнання та дослідження учнями світу, самореалізації та самоствердження кожної особистості. Проектна методика підвищує інтерес до предмета, забезпечує розвиток творчих здібностей школярів. Переконана в її перспективності, бо за даною методикою підготувала переможців олімпіад, конкурсів різних рівнів. Презентувала свої досягнення на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Педагогіка життєтворчості в контексті нової філософії освіти", обласній виставці педагогічних ідей освітян Дніпропетровщини, семінарі "Інноваційні технології в методичній роботі". У підготовленому методичному посібнику намагаюся дати відповідь на запитання: "Якою є технологія життєтворчих проектів? Під час вивчення яких тем проектні технології є доцільними? За якими критеріями можна оцінити діяльність учнів на кожному етапі?" Вважаю назрілою потребою кожному учневі давати змогу виконувати посильну пошукову та дослідницьку роботу, розкривати таланти, навчатися спілкуватись, доводити свою точку зору, щоб у май-бутньому створювати власні "життєві проекти".